

УДК 147.378.091.313:81

Алеся Малишева, Сергій Бабій

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ МОВЛЕНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Розглядаються проблеми та суперечності, їх розв'язання в процесі впровадження апробованих у зарубіжних вузах інтерактивних методів мовної освіти; розглядаються чинники, які забезпечать якість освіти, також інноваційний менеджмент, який є певною складовою в освіті, глобальні параметри підготовки спеціаліста-мовника вищої кваліфікації є основною передумовою створення європейського простору вищої освіти як засобу мобільності, комунікативності та працевлаштування молоді. Аналізується загальна характеристика кредитно-модульної системи навчання, її завдання, мета, технології та складові, а також негативні та позитивні сторони освітнього процесу; автори зазначають, що адаптація викладачів і студентів до нової системи буде успішною, при умові оптимального поєднання європейських критеріїв мовної вищої освіти із традиційними підходами та пріоритетами національної системи освіти, автономії університетів.

Інтерактивні технології навчання можна створювати та впроваджувати як у процес традиційного, так й інноваційного навчання студентів із застосуванням комп'ютерно-орієнтованих засобів та методів навчання. Організація процесу спілкування в процесі традиційного безкомп'ютерного навчання є простим завданням (опитування студентів, обговорення, проведення семінарів, лекцій, круглих столів тощо). Організація аналогічного процесу під час комп'ютерно-орієнтованого, зокрема і дистанційного навчання, є проблемою, яку на сьогодні вивчають багато дослідників.

Ключові слова: людина, освіта, культура, мова, навчання, комунікація, якість освіти, методи.

Рассматриваются проблемы и противоречия, их решения в процессе внедрения апробированных в зарубежных вузах интерактивных методов языкового образования; рассматриваются факторы, которые обеспечат качество образования, также инновационный менеджмент, который является определенной составляющей в образовании, глобальные параметры подготовки специалиста-языковеда высшей квалификации является основной предпосылкой создания европейского пространства высшего образования как средства мобильности, коммуникативности и трудоустройства молодежи. Анализируется обшая характеристика кредитно-модульной системы обучения, ее задачи, цели, технологии и компоненты, а также негативные и позитивные стороны образовательного процесса; авторы отмечают, что адаптация преподавателей и студентов к новой системе будет успешной при условии оптимального сочетания европейских критериев языковой высшего образования с традиционными подходами и приоритетами национальной системы образования, автономии университетов; глобальные параметры подготовки специалиста-языковеда высшей квалификации является основной предпосылкой создания европейского пространства высшего образования как средства мобильности, коммуникативности и трудоустройства молодежи.

Интерактивные технологии обучения можно создавать и внедрять как в процесс традиционного, так и инновационного обучения студентов с применением компьютерно-ориентированных средств и методов обучения. Организация процесса общения в процессе традиционного безкомпьютерного обучения является простой задачей (опрос студентов, обсуждения, проведения семинаров, лекций, круглых столов). Организация аналогичного процесса, в том числе и дистанционного обучения, является проблемой, которую сегодня изучают многие исследователи.

Ключевые слова: человек, образование, культура, язык, обучение, коммуникация, качество образования, методы.

The problems and contradictions, their solution when implementing proven in foreign universities interactive methods of language education were analyzed; factors that will ensure the quality of education as innovation management, and specific component in education were reviewed, and global settings of a language specialist training of a higher qualification is a major precondition for the creation of the European higher education space as a means of mobility, communicativeness and youth employment; general characteristics of credit-module system, its objectives, target, technology and components as well as the negative and positive aspects of the educational process were analyzed; authors note that adaptation of teachers and students to the new system will be successful, provided the optimal combination of European criteria of linguistic higher education with traditional approaches and priorities of the national education system, university autonomy.

Keywords: human, education, culture, language, learning, communication, quality of education, methods.

Постановка проблеми. Значну зацікавленість у вчителів викликають інтерактивні методи навчання, серед яких широкого застосування набувають тренінги. Завдяки цьому методів з'являються або поновлюються вміння та навички, розвиваються позитивні якості особистості, здійснюється формування або оновлення системи професійних умінь, розвиток у вчителів необхідних якостей для формування в учнів предметних компетенцій. Під час тренінгів використовуються такі прийоми: ігрові вправи, виконання практичних завдань, рольових та ділових ігор, мозкових штурмів, обговорення проблеми в командах, організація дискусій. Участь у тренінговій діяльності сприяє фаховому самовдосконаленню вчителя за умови врахування вікових особливостей дорослих учнів, рівня їхньої підготовки, здібностей і можливостей, стажу педагогічної діяльності, наявності або відсутності мотивації до навчання [Фурман, 2010: с. 16-17].

Інтерактивний (англ. «interact», де «inter» – взаємний, «act» – діяти) означає здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання студентів – це спеціальна організація їхньої пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання. Його слід розглядати як навчання з використання інтерактивних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтерактивні технології навчання можна створювати та впроваджувати як у процес традиційного, так й інноваційного навчання студентів із застосуванням комп'ютерно-орієнтованих засобів та методів навчання. Організація процесу спілкування в процесі традиційного безкомп'ютерного навчання є простим завданням (опитування студентів, обговорення, проведення семінарів, лекцій, круглих столів тощо). Організація аналогічного процесу під час комп'ютерно-орієнтованого, зокрема і дистанційного навчання, є проблемою, яку на сьогодні вивчають багато дослідників (В. Биков, Р. Гуревич, В. Кухаренко, П. Стефаненко та ін.) [Прокоф'єва, 2012: с. 87].

Формулювання цілей статті. Проаналізувати інтерактивні методи під час навчання, а саме мовленевої підготовки студентської молоді, визначити чинники та виконання методів навчання у вищих навчальних закладах згідно парадигми освіти, які мають тенденцію до змін та розвитку та розглянути, як працюють методи на практиці.

Виклад основного матеріалу. Інтерактивні технології щодо процесу навчання іноземних мов визначають діалог як провідну форму навчально-пізнавальної інтерактивної взаємодії з оперативним зворотним зв'язком. Значущість інтерактивності, на думку W. Veen, I. Lam, R. Taconis, полягає в тому, що вона забезпечує навчальний діалог, гнучкість структури подання знань та автономію навчальної діяльності [Костін].

З появою комп'ютерів, мультимедійної проєкційної техніки та мережних засобів зв'язку як інтерактивної платформи для професійної підготовки майбутніх фахівців, а також під впливом упровадження у вищі навчальні заклади особистісно орієнтованої парадигми освіти і реалізації діяльнісного та інтегративного підходів, методи навчання почали швидко видозмінюватися та розвиватися.

З'явилися комп'ютерно-орієнтовані методи навчання, основними цілями застосування яких у процесі навчання іноземних мов є: розвиток уваги, фантазії, уяви, спостережливості, нестандартності мислення, інтересу до навчання; формування полікультурної особистості; виховання системності, логічності, критичності і креативності мислення, а також працездатності, допитливості, пізнавальної самостійності та наполегливості в досягненні поставленої мети; активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів; заповнення прогалін у знаннях, уміннях і навичках з іноземних мов; розвиток умінь самонавчання, саморозвитку та самовдосконалення; формування вмінь мислити, творити, самостійно здобувати та засвоювати знання, уміння і навички та ін.

На наш погляд, будь-який комп'ютерно-орієнтований метод навчання іноземних мов є в тій чи іншій мірі завжди інтерактивний. Відбір викладачем такого методу для навчання іноземних мов має здійснюватися з урахуванням таких вимог: відповідність цілям комплексного підходу до організації навчання; спрямованість на інноваційний, інтегративний, комунікативний та особистісно-діяльнісний принципи організації навчання; урахування психологічних особливостей студентів, їхнього рівня готовності до самонавчання з використанням інформаційних технологій; готовність викладачів до застосування у навчально-виховному процесі комп'ютерно-орієнтованих методів навчання; готовність інформаційної інфраструктури вищого навчального закладу до впровадження у навчально-виховний процес комп'ютерно орієнтованих методів навчання; урахування умов зовнішнього середовища (соціальних, економічних тощо).

Серед комп'ютерно-орієнтованих методів навчання можна вирізнити саме ті, які доцільно застосовувати в поєднанні з традиційними у процесі навчання іноземних мов майбутніх фахівців. До них можна віднести:

наочні комп'ютерно-орієнтовані методи навчання-мультимедійні лекції, комп'ютерні презентації навчально-методичного матеріалу тощо; комп'ютерне навчання іноземних мов – робота з електронними посібниками та підручниками, електронними кейсами та мовними портфелями, електронними енциклопедіями та словниками, системами машинного перекладу та ін.; методи комп'ютерної діагностики готовності студентів до занять діагностичне комп'ютерне тестування; комп'ютерно-орієнтовані методи навчального контролю і самоконтролю автоматизоване тестування; проблемно-дискусійні комп'ютерно-орієнтовані методи навчання – Інтернет-дискусії, Інтернет-конференції, ТВ-семінари та ін.; комп'ютерно-імітаційні методи навчання – рольові та ділові комп'ютерні ігри; дослідницькі комп'ютерно-орієнтовані методи навчання – метод телекомунікаційного проекту та ін. [*Прокоф'єва, 2012: с. 88-89*].

Конкурентоспроможність будь-якого вищого навчального закладу залежить від його здатності і уміння готувати кваліфікованих фахівців, якість яких не тільки задовольняє вимогам споживачів і всіх зацікавлених сторін, але і перевершує їх очікування [*Закон України «Про вищу освіту», 2002*].

Сучасні українські дослідження свідчать, що основними чинниками, які забезпечують якість освіти, є [*Вікторов, 2002*]: професійна підготовка суб'єктів викладання, їхні особистісні якості (порядність, відповідальність, принциповість, толерантність тощо); навчально-методичне забезпечення процесу підготовки (навчальні посібники, методичні розробки); наявність системи контролю й оцінювання викладання, рівня знань суб'єктів уміння, що відповідає сучасним вимогам; застосування в навчально-виховному процесі сучасних освітніх технологій (активних методів навчання, internet - технологій тощо); залучення суб'єктів навчально-виховного процесу до науково-дослідницької діяльності; відповідність програм навчальних дисциплін сучасним вимогам; контакти з провідними іноземними фахівцями; належне матеріально-технічне забезпечення процесу підготовки; забезпеченість науковою літературою освітніх закладів; використання матеріалів психолого-соціологічних та інших досліджень; спрямованість викладання на формування соціальних якостей сучасного фахівця; стимулювання самостійної роботи суб'єктів навчання тощо. Серед основних напрямів вдосконалення непростого процесу контролювання за якістю освіти є інноваційний менеджмент, який є неодмінною складовою стратегічного менеджменту в освіті. Інноваційний менеджмент – це сукупність принципів, методів та інструментів управління інноваційними процесами, а саме запровадженням нових ідей, знань, представлених у вигляді фундаментальних і прикладних наукових досліджень та розробок. Сутність менеджменту інновацій полягає у забезпеченні умов для внесення системних змін у діяльність освітніх закладів, спрямованих на їх розвиток і покращення роботи [*Даниленко, 2006: с. 46*].

Контроль навчальної роботи студентів розглядається як один з головних елементів менеджменту якості освіти. Функціонально контроль якості знань орієнтований на об'єктивний і систематичний аналіз процесу вивчення і засвоєння студентами навчального матеріалу відповідно до вимог, викладених в галузевих освітніх стандартах, навчальних планах спеціальностей і програмах дисциплін, на основі яких здійснюються заходи з підвищення якості навчального процесу.

Якість одержаних знань характеризує ефективність спільної навчальної роботи професорсько-викладацького складу і студентів. Об'єктивне уявлення про якість знань студентів можна одержати тільки при систематичному, належним чином організованому контролі навчальних досягнень студентів з боку професорсько-викладацького складу [*Швець, 2010: с. 228*].

Як відомо, метою впровадження кредитно-модульної системи навчання є підвищення якості освіти фахівців і забезпечення на цій основі конкурентоспроможності випускників ВНЗ та престижу української вищої школи у світовому освітньому просторі [*Кузьмінський, 2008: с. 84*].

Основними завданнями кредитно-модульної системи навчання є: адаптація ідей Європейської системи перезарахування кредитів (ЄСПК) у системі вищої освіти України для забезпечення мобільності студентів у процесі навчання та флективності підготовки фахівців з урахуванням швидкозмінних вимог національного й ринків праці; забезпечення можливості навчатися за індивідуальною варіативною частиною освітньо-професійної програми, сформованої за вимогами замовників і побажаннями студента й покликаній сприяти його саморозвитку й адаптації до життя у вільному демократичному суспільстві; стимулювання учасників навчального процесу до високих досягнень якості вищої освіти; унормування порядку надання студентові можливості отримання професійних кваліфікацій відповідно до вимог сучасного ринку праці [*Кузьмінський, 2008: с. 85*]. При модульно-рейтинговій технології навчання оцінювання знань студентів з навчальних дисциплін здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК) і підсумкового контролю знань. Модульно-рейтингова технологія навчання передбачає проведення навчального процесу за структурованими за модульним принципом робочими програмами складових освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни) з контролем засвоєння знань та вмінь студента з кожного модуля за рейтинговими показниками (модульний контроль) [*Нагаєв, 2002: с. 103-107*].

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується у формі опитування, захисту лабораторних робіт, виступів на семінарських та практичних заняттях, експрес-контролю тощо, перевірки результатів виконання різноманітних індивідуальних навчально-

дослідних завдань (розрахунково-графічних робіт, рефератів, тощо), контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом.

Модульний контроль є складовою поточного контролю і здійснюється в формі виконання студентом модульного контрольного завдання (контрольної роботи, тесту, колоквиуму тощо) згідно затвердженого графіку. Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять та модульного контролю визначаються відповідною кафедрою. Кількість модулів та максимальний бал на кожному етапі модульного контролю зазначаються в робочій програмі відповідної навчальної дисципліни. Рейтинговий показник – числова величина, яка складається з певної суми балів усіх модулів навчальної дисципліни. Об'єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого, відповідно, перевіряється під час поточного, модульного та підсумкового контролю. Об'єктами поточного, змістового модульного та підсумкового контролю знань студентів є: знання, уміння та навички студентів, систематичність та активність їхньої роботи на семінарських, практичних, лабораторних заняттях; виконання завдань самостійного опрацювання; виконання модульних контрольних завдань; виконання індивідуальних науково-дослідних завдань; виконання завдань підсумкового контролю. При контролі систематичності та активності роботи на семінарських (практичних, лабораторних) заняттях оцінці можуть підлягати: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на семінарських і практичних заняттях; активність при обговоренні питань, що внесені на семінарські (практичні) заняття; результати виконання і захисту лабораторних робіт, експрес-контролю тощо. При контролі виконання завдань для самостійного опрацювання та індивідуального навчально-дослідного завдання оцінці можуть підлягати: самостійне опрацювання тем в цілому чи окремих питань; проведення розрахунків; написання рефератів, есе; підготовка конспектів навчальних чи наукових текстів, переклад іноземних текстів встановлених обсягів, підготовка реферативних матеріалів з публікацій тощо [Швець, 2010: с.229-230].

Поділ навчального матеріалу дисципліни на навчальні модулі, їх кількість, види поточного контролю та терміни його проведення визначаються робочою навчальною програмою, ухвалюються відповідною кафедрою, затверджуються методичною комісією факультету і доводяться до відома студентів та викладачів. Розподіл загальної кількості балів, за якими оцінюється вся поточна робота, форми проведення контрольних заходів та критерії їх оцінювання, визначаються робочими навчальними програмами і доводяться до відома студентів на початку семестру.

За рішенням кафедри студентам, які брали участь у позанавчальній науковій діяльності (в роботі конференцій, підготовці наукових публікацій, участь в олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт тощо), а

також спортивних змаганнях, мистецьких заходах та ін. і досягли значних результатів, можуть присуджуватись додаткові бали за результати поточного контролю з відповідної дисципліни. Систему бонусних балів погоджує методична комісія факультету. При цьому загальна кількість балів, що вноситься до відомості, за поточну роботу не може перевищувати 100 балів [Швець, 2010: с. 230-231].

В той же час, на думку М. Гладиш, наслідування західним зразкам вищої освіти в Україні має негативні сторони. Кредитно-модульна система організації навчального процесу (КМСОНП) є не просто системою визначення навчального навантаження студентів – це цілком нова філософія організації навчального процесу. Її особливістю є орієнтація на студента, стимулювання його самостійної роботи, творчої активності, що має, зрештою, позначитися на якості підготовки фахівців, їхньої професійної діяльності. Тому КМСОНП має відчутні переваги перед вітчизняною системою освіти, яка надає студентам дуже мало свободи, націлена більше на навчальний процес, а не на результат. Перевагою КМСОНП є те, що вона передбачає стимулювання активності самого студента, його зацікавленості у результатах навчання: студент усвідомлює, що його освіта його особиста справа. Через це КМСОНП багато уваги приділяє самостійній роботі студента. Якщо він не бажає відвідувати заняття ніхто його не буде примушувати, але вся його пасивність відобразиться на результатах його рейтингового оцінювання. Негативні результати можуть призвести до необхідності повторного року навчання, або до виключення з вузу. Ніхто, хто не бажає навчатися – навчатися не буде.

З чого починається Болонська система? На початку кожного семестру студент одержує від викладача план, де прописані всі вимоги, плани лекцій, семінарів, самостійної роботи, перераховані всі контрольні й, звичайно ж, принципи оцінювання. У Болонській декларації система оцінювання чітко не прописана. Тому багато доводиться допрацьовувати викладачам.

Необхідно здійснювати пошук нових форм і методів навчання, запроваджувати інноваційні технології, вдосконалювати процес контролю й оцінювання знань, умінь та навичок з метою підвищення якості професійної освіти. По-перше, щоб індивідуально підходити до навчання кожного студента, не можна набирати групи 25-30 студентів. Щоб заробити 100 балів, відповідати необхідно кожний семінар, а при наявності 30 студентів в аудиторії це ні практично, ні теоретично зробити нереально.

По-друге, західноєвропейські студенти не мають проблем із забезпеченням навчально-методичної літератури. Цього не можна сказати про українські вузи. Теж саме стосується комп'ютеризації навчального процесу. В українських ВНЗ й досі вимагають від студентів робити конспекти вручну, а не користуватися комп'ютерними роздруковками (за умов надзвичайного навантаження викладач не має можливості перевірити

знання кожного студента за «нововведеннями», маючи лише 80 хвилин практичного заняття, а з написанням певна кількість інформації, необхідної для засвоєння, може залишитися в голові студента).

По-третє, оцінювання за новою системою стає більш суб'єктивним, так як тільки викладач дисципліни встановлює критерії оцінювання знань за результатами виконання робіт різних видів, а також за присутність. Не слід забувати про специфіку навчальних робіт: лабораторні та практичні роботи існують майже на кожній дисципліні різних факультетів (і навіть в вузах різного профілю - гуманітарного та технічного). Але її не можна порівнювати та оцінювати за однією шкалою. Досі нема єдиного стандарту для всіх факультетів й усіх предметів. Кожен викладач створює власну систему оцінювання знань для свого предмету: один враховує бали за відвідування лекцій, інший за відвідування практичних занять, хтось відвідування не враховує взагалі, на одному факультеті за відмінну відповідь на семінарах зараховують 5 балів, на іншому цілих 10 і таке інше.

По-четверте, треба пам'ятати, що, далеко не кожен студент першого курсу здатен сьогодні адаптуватися до підвищених вимог, хоча б виходячи з рівня шкільної освіти [Гладиш, 2007].

Висновки. Адаптація викладачів і студентів до нової системи буде успішною, при умові оптимального поєднання європейських критеріїв вищої освіти із традиційними підходами та пріоритетами національної системи освіти, автономії університетів. Такі глобальні параметри підготовки спеціаліста вищої кваліфікації це необхідні передумови, без яких неможливо створити європейський простір вищої освіти як засобу мобільності та працевлаштування молоді.

ЛІТЕРАТУРА

- Вікторов, 2002 – Вікторов В. Основні критерії та показники якості освіти / В. Вікторов // Вища освіта України. – 2002. – № 1. – С. 54-59.
- Гладиш, 2007 – Гладиш М. О. Умови адаптації модульно-рейтингової системи в українських ВНЗ / М. О. Гладиш // Проблеми сучасної педагогічної освіти: [зб. ст.]. Ч. 2: Сер.: Педагогіка і психологія. Вип. 14. – Ялта: [Б. в.]. – 2007. – 300 с.
- Даниленко, 2006 – Даниленко Л. Інноваційний освітній менеджмент: навчальний посібник / Л. Даниленко. – К.: Главник, 2006. – 144 с.
- Закон України «Про вищу освіту»..., 2002. - Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - N 20. - ст.134.
- Костін, 2010 – Костін Я. А. Модульно-розвивальна технологія вивчення іноземної мови / Ян Костін // Імідж сучасного педагога. – 2010. – № 3 (102). – С. 54–60.
- Кузьмінський, 2008 – Кузьмінський А. І. Європейська кредитно-трансферна система і міжнародна мобільність студентів // Вісник Черкаського університету. Науковий журнал. – 2008. – №126. – С. 84-94.
- Нагаєв, 2002 – Нагаєв В. М. Проектування структури рейтингової оцінки навчально-творчої діяльності студентів при використанні модульно-рейтингової технології навчання / В. М. Нагаєв // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: Зб.наук.праць – №3. – Харків, 2002. – с.103-107.
- Офіційний сайт національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського // http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2007_14_2/doc_pdf/gladish.pdf
- Прокоф'єва, 2012 – Прокоф'єва М. Індивідуалізовані завдання як засіб диференційованого навчання / М. Прокоф'єва // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький

- державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – Випуск 24. – С. 294-298.
- Фурман, 2010 – Фурман А., Надвична Т. Методологічне обґрунтування моделі повного функціонального циклу модульно-розвивального процесу як системи навчальних задач / А. Фурман, Т. Надвична // Вітакультурний млин. – 2010. – модуль 11. – С. 4-9.
- Швець, 2010 – Швець Є. Я. Швець Д. Є. Організація поточного і підсумкового контролю знань студентів при модульно-рейтинговій технології навчання / Є. Я. Швець, Д. Є. Швець // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2010. – Випуск 42. – С. 227-236.

REFERENCES

- Viktorov, 2002 – Viktorov V. Osnovni kryteriyi ta pokaznyky yakosti osvity / V. Viktorov // Vyshcha osvita Ukrainy. – 2002. – № 1. – S. 54-59.
- Hladysh, 2007 – Hladysh M. O. Umovy adaptatsiyi modul'no-reytnhovoї systemy v ukraїns'kykh VNZ / M. O. Hladysh // Problemy suchasnoї pedahohichnoї osvity: [zb. st.]. Ch. 2: Ser.: Pedahohika i psykhohiia. Vyp. 14. – Yalta: [B. v.]. – 2007. – 300 s.
- Danylenko, 2006 – Danylenko L. Innovatsiynnyy osvitniy menedzhment: navchal'nyy posibnyk / L. Danylenko. – K.: Hlavnyk, 2006. – 144 s.
- Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu»..., 2002. – Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» // Vidomosti Verkhovnoї Rady Ukrainy. – 2002. – N 20. – st.134.
- Kostin, 2010 – Kostin Ya. A. Modul'no-rozvyval'na tekhnohiia yvchennya inozemnoї movy / Yan Kostin // Imidzh suchasnoho pedahoha. – 2010. – № 3 (102). – S. 54-60.
- Kuz'mins'kyy, 2008 – Kuz'mins'kyy A. I. Yevropeys'ka kredytno-transferna systema i mizhnarodna mobil'nist' studentiv // Visnyk Cherkas'koho universytetu. Naukovyy zhurnal. – 2008. – №126. – S.84-94.
- Nahayev, 2002 – Nahayev V. M. Proektuvannya struktury reytnhovoї otsinky navchal'no-tvorchoї diyal'nosti studentiv pry vykorystanni modul'no-reytnhovoї tekhnohiї navchannya / V. M. Nahayev // Problemy inzhenerno-pedahohichnoї osvity: Zb.nauk.prats' – №3. – Kharkiv, 2002. – s.103-107.
- Ofitsiynnyy sayt natsional'noї biblioteki im. V. I. Vernads'koho //http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2007_14_2/doc_pdf/gladish.pdf
- Prokof'yeva, 2012 – Prokof'yeva M. Indyvidualizovani zavdannya yak zasib dyferentsiyovanoho navchannya / M. Prokof'yeva // Humanitarnyy visnyk DVNZ «Pereyaslav-Khmel'nyts'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni Hryhoriya Skovorody»: zbirnyk naukovykh prats'. – Pereyaslav-Khmel'nyts'kyy, 2012. – Vypusk 24. – S. 294-298.
- Furman, 2010 – Furman A., Nadvychna T. Metodolohichne obgruntuвання modeli povnoho funktsional'noho tsykladu modul'no-rozvyval'noho protsesu yak systemy navchal'nykh zadach / A.Furman, T. Nadvychna // Vitakul'turnyy mlyn. – 2010. – modul' 11. – S. 4 –9.
- Shvets', 2010 – Shvets' Ye. Ya. Shvets' D. Ye. Orhanizatsiya potochnoho i pidsumkovoho kontrolyu znan' studentiv pry modul'no-reytnhoviї tekhnohiї navchannya / Ye. Ya. Shvets', D. Ye. Shvets' // Humanitarnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoї inzhenernoї akademii. – 2010. – Vypusk 42. – S. 227-236.

Надійшла до друку 11.08.2014.